

KARAKTERISTIKE DAROVITE DJECE I TEHNIKE RADA S NJIMA U PREDŠKOLSKOJ USTANOVI

Rapić, Anamaria

Undergraduate thesis / Završni rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Split, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Splitu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:172:470385>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-02-18**

Repository / Repozitorij:

[Repository of Faculty of humanities and social sciences](#)

SVEUČILIŠTE U SPLITU
FILOZOFSKI FAKULTET

ZAVRŠNI RAD

**KARAKTERISTIKE DAROVITE DJECE I TEHNIKE
RADA S NJIMA U PREDŠKOLSKOJ USTANOVI**

ANAMARIA RAPIĆ

Split, rujan 2024.

Odsjek za rani i predškolski odgoj i obrazovanje

Preddiplomski sveučilišni studij Rani i predškolski odgoj i obrazovanje

Razvojna psihologija

**KARAKTERISTIKE DAROVITE DJECE I TEHNIKE RADA S NJIMA U
PREDŠKOLSKOJ USTANOVI**

Studentica: Anamaria Rapić

Mentorica: doc. dr. sc. Katija Kalebić Jakupčević

Komentor: dr. sc. Bruno Barać

Split, rujan 2024.

Sadržaj

SAŽETAK	2
SUMMARY	3
UVOD	1
1.FENOMEN DAROVITOSTI	2
1.1.Definicije darovitosti.....	4
2.OSNOVNE SASTAVNICE DAROVITOSTI.....	7
2.1.Iznadprosječno razvijene sposobnosti.....	8
2.2. Kreativnost.....	11
2.3.Osobine ličnosti.....	13
3.DAROVITO DIJETE U DJEČJEM VRTIĆU	16
3.1. Prava darovite djece u Hrvatskoj	19
3.2. Odnosi darovite djece s osobama u okruženju.....	20
3.3.Karakteristike i kompetencije odgajatelja potrebne za rad s darovitom djecom	22
4.DAROVITO DIJETE I OBITELJ.....	25
Zaključak.....	27
Literatura.....	28

SAŽETAK

Ovaj završni rad istražuje darovitost kod djece predškolske dobi, s posebnim naglaskom na ulogu odgajatelja i obitelji. Darovita djeca pokazuju izvanredne sposobnosti koje nadmašuju očekivanja za njihovu dob te zahtijevaju pažljivo proučavanje i prilagođene metode odgoja i obrazovanja. Ključne komponente darovitosti uključuju iznadprosječno razvijene sposobnosti, osobine ličnosti i kreativnost, a njihov razvoj ovisi o potpori iz okoline. Odgajatelji imaju ključnu ulogu u prepoznavanju i poticanju darovitosti kroz individualizirane pristupe i prilagođene programe. Obitelji također igra bitnu ulogu u stvaranju podržavajuće okoline koja prepoznaje i potiče potencijal djece. Pravna zaštita i prava darovite djece u Hrvatskoj također su razmotrena, uključujući dostupne resurse i programe za njihov optimalan razvoj. Deskriptivna metoda korištena je za opisivanje ključnih aspekata darovitosti, uključujući načine prepoznavanja i podržavanja darovite djece u vrtiću i obitelji. Cilj ovog rada je pružiti sveobuhvatan pregled darovitosti kod djece predškolske dobi te istaknuti važnost prilagođenih pristupa u odgoju i obrazovanju. Rad naglašava potrebu za koordiniranim naporima odgajatelja, roditelja i šire zajednice kako bi se osigurao uspješan razvoj i ostvarenje potencijala darovite djece.

Ključne riječi: [darovitost, odgajatelj, obitelj, sposobnosti, kreativnost]

SUMMARY

This thesis explores giftedness in preschool children, with a special emphasis on the roles of educators and families. Gifted children exhibit exceptional abilities that exceed age expectations and thus require careful study and tailored educational methods. The key components of giftedness include above-average abilities, personal traits, and creativity, and their development depends on the support from their environment. Educators play a crucial role in recognizing and fostering giftedness through individualized approaches and tailored programs. Families also play a vital role in creating a supportive environment that recognizes and nurtures children's potential. The legal protection and rights of gifted children in Croatia are also examined, including available resources and programs for their optimal development. The descriptive method was used to describe the key aspects of giftedness, including ways to identify and support gifted children in preschools and families. The aim of this thesis is to provide a comprehensive overview of giftedness in preschool children and to highlight the importance of tailored approaches in education and upbringing. The thesis emphasizes the need for coordinated efforts by educators, parents, and the broader community to ensure the successful development and realization of the potential of gifted children.

Keywords: [giftedness, educator, family, abilities, creativity]

UVOD

Darovitost kod djece predškolske dobi predstavlja poseban fenomen koji se manifestira kroz izvanredne sposobnosti, znatno iznad prosjeka za njihovu dob. Takva djeca često pokazuju visoku razinu kognitivnih, kreativnih ili motoričkih sposobnosti, što zahtijeva specifičan pristup u odgojno-obrazovnom procesu. Prepoznavanje darovitosti u ranom djetinjstvu ključno je za pravodobno pružanje podrške koja će omogućiti optimalan razvoj njihovih potencijala. U predškolskim ustanovama, odgajatelji igraju ključnu ulogu u prepoznavanju darovitih osobina kod djece i prilagodbi obrazovnih metoda kako bi se zadovoljile njihove specifične potrebe.

Važno je naglasiti da darovitost nije jednostrana osobina, već kompleksan sklop sposobnosti koji uključuje intelektualnu nadarenost, kreativnost i specifične osobine ličnosti. Ova kombinacija zahtijeva pažljivo oblikovane strategije rada u predškolskoj ustanovi, gdje je individualizirani pristup od presudne važnosti. Odgajatelji moraju biti osposobljeni za prepoznavanje i razumijevanje darovitosti, kako bi mogli prilagoditi svoje metode rada i osigurati poticajnu sredinu za razvoj darovitog djeteta.

Pored uloge odgajatelja, podrška obitelji ima jednako važnu ulogu u razvoju darovitog djeteta. Suradnja između obitelji i predškolske ustanove omogućuje stvaranje sinergije koja je potrebna za usklađeno poticanje djetetovih sposobnosti. Također, pravni okvir i standardi u Hrvatskoj pružaju smjernice za rad s darovitom djecom, osiguravajući njihova prava na prilagođene odgojno-obrazovne metode.

Ovaj rad posvećen je istraživanju ključnih aspekata darovitosti kod djece predškolske dobi, te naglašava važnost sustavnog pristupa u prepoznavanju i poticanju njihovih potencijala kroz prilagođene odgojne i obrazovne tehnike. Kroz suradnju odgajatelja, obitelji i šire zajednice, darovitoj djeci pruža se prilika za cjeloviti razvoj i ostvarenje njihovih izvanrednih sposobnosti.

1.FENOMEN DAROVITOSTI

Roditelji i odgajatelji imaju ključnu ulogu u oblikovanju dječjeg razvoja kroz svoj utjecaj i metode odgoja. Nažalost, iako vođeni dobrim namjerama, često se usredotočuju na određene osobine koje smatraju korisnima, zanemarujući pritom prirodne sklonosti i talente djeteta, posebno ako ti talenti ne djeluju dovoljno 'profitabilno' (Tuđen Barić, 2022). Takvo favoriziranje određenih osobina i usmjeravanje samo na njih može dovesti do gašenja istinskih sposobnosti. Čak i ako se uspije odgojiti prosječno uspješnog mladog čovjeka, ostaje pitanje koliko potencijala se izgubilo jer se nisu na vrijeme prepoznali ili razvili stvarni talenti (Vodopija, 2004). Prema rezultatima istraživanja fenomena darovitosti autorica Cvetković-Lay i Sekulić-Majurec (1998), predškolska dob ključno je razdoblje za svako dijete koje je tijekom odrastanja pokazalo darovitost. Autorice smatraju izuzetno važnim educiranje odgajatelja o darovitosti kako bi bili kompetentni poticati razvoj darovitosti djece predškolske dobi, s obzirom na to da većina djece predškolske dobi provodi vrijeme u vrtiću. Navode kako su za vrijeme svog boravka u vrtiću djeca svakodnevno izložena istraživanju i promatranju raznovrsnih i pažljivo osmišljenih poticaja od strane odgajatelja koji, birajući poticaje i materijale, podržavaju njihov kognitivni, socijalni, emocionalni, motorički, kreativni i jezični razvoj. Kroz kvalitetne aktivnosti, interakcije s vršnjacima i kreativne igre, djeca stječu vještine i znanja koja su ključna za njihov cjelokupni rast i pripremu za buduće izazove. Stoga je razumljivo kako autorice smatraju predškolsku dob i stručnu osposobljenost odgajatelja ključnim segmentima za razvoj darovitosti (Cvetković Lay i Sekulić Majurec, 1998). Vučemil i Kovačević (2010) ističu da, ako se ne pruže natprosječno sposobnoj djeci dodatne mogućnosti i podrška kako bi iskoristila svoje stvarne potencijale, riskira se gubitak njihovih talenata, što može negativno utjecati na zajednicu i gospodarstvo u cjelini. Važno je iskoristiti svaki talent za dobrobit pojedinca i društva. Kako navodi George (2003) ljudi su se do ovog stoljeća prepoznavali kao daroviti tek nakon što su ostvarili značajne doprinose društvu. Sir Francis Galton, Albert Einstein i Thomas Edison primjeri su takvih darovitih pojedinaca. Ovaj pristup identifikacije darovitih ima svoja ograničenja. Primjerice, većina djece ostaje neprepoznata jer rijetko koja djeca rano u životu daju značajne doprinose društvu. Osim toga, ovaj pristup se temelji na pretpostavci da će se darovitost razviti tijekom vremena. U novije vrijeme definicije su se usmjerile na prepoznavanje djece s potencijalom, odnosno djece koja bi se mogla istaknuti u nekom području, kao i one koja su već pokazala izvrsnost (George, 2003).

Brojni hrvatski i strani stručnjaci koji proučavaju fenomen darovitosti upozoravaju da su darovita djeca često suočena s mnogim predrasudama o njihovim osobinama i odgojno-

obrazovnim potrebama. Ta djeca su često u konfliktu sa svojim užim i širim okruženjem te se mogu činiti „neprikladnim“ na razne načine. Zbog toga često ispoljavaju niz osobina koje njihova obitelj i okolina ne razumiju (Cvetković-Lay, 2010, prema Tuđen Barić, 2022). „Iskazivanje nekih značajki darovitosti u ranome djetinjstvu, tijekom predškolske dobi kao i na početku školovanja, ni u kojem se slučaju ne može smatrati sigurnim pokazateljem da će dijete i tijekom svoga kasnijeg života biti darovito, isto kao što se i izostanak iskazivanja darovitosti u ovome uzrastu ne može uzeti kao pouzdan znak da takvo dijete neće kasnije pokazati darovitost u nekom području“ (Cvetković-Lay i, Sekulić-Majurec, 1998; str. 7). Ovim saznanjima autorice usmjeravaju na važnost prepoznavanja i imenovanja svakog djeteta predškolske dobi kao potencijalno darovitog. Svojim stavom potiču na promišljanje o dinamičnosti i složenosti procesa razvoja darovitosti te naglašavaju važnost pružanja podrške i prilika za razvoj potencijala u svim fazama djetetova života, umjesto temeljenja procjene isključivo na ranoj dobi.

Prema istraživanju Cvetković-Lay i Pečjak (2004), postoje najmanje tri različite skupine darovite djece na koje je važno obratiti pozornost:

- Djeca s visokim postignućima u svojim aktivnostima, brzo uče, postavljaju dodatna pitanja, imaju bogat rječnik te su brži i uspješniji od svojih vršnjaka;
- Djeca s ponašajnim problemima, koja često kriju svoju visoku sposobnost sve dok se ne identificiraju kao darovita, često zbog nedostatka odgovarajuće podrške za njihove specifične obrazovne potrebe;
- „Nevidljiva“ djeca; tiha i povučena, koju je teško primijetiti jer se prilagođavaju okolini i često rade samo ono što se od njih očekuje kako bi izbjegla neprihvaćenost i etiketiranje.

George (2003) naglašava činjenice da darovita i talentirana djeca ne čine homogenu skupinu. Svako od njih posjeduje jedinstvene osobine i različite sposobnosti, što ukazuje na širok spektar individualnih različitosti. Darovita djeca često pokazuju izvanredne talente i predanost radu, no ti talenti ne moraju uvijek biti društveno prihvatljivi ili se ne moraju nužno izražavati unutar školskog okvira. Također, navodi kako se talentiranost može manifestirati u različitim životnim fazama, i to u jednom ili više područja. Autor zaključuje da se ta djeca mogu naći u svim društvenim skupinama, uključujući i one koji trebaju dodatnu pomoć u određenim aktivnostima (George, 2003).

1.1. Definicije darovitosti

Darovitost se ne može jednostavno definirati na jedan univerzalno prihvaćen način, jer se razne definicije darovitosti razlikuju ovisno o teorijskom okviru iz kojeg proizlaze. Bez obzira na različite pristupe, sve definicije se slažu u jednom: ističu izniman potencijal pojedinca koji se očituje u superiornijim rezultatima, proizvodima ili izvedbama u određenom području u usporedbi s ostalim osobama (Tuđen Barić, 2022). „Definicija darovite i talentirane djece koju smo prihvatili upućuje na činjenicu da oni posjeduju izuzetne sposobnosti u nekoliko područja, uključujući intelektualno, akademsko, kreativno, socijalno ili leadersko te psihomotoričko područje“ (George, 2003; str. 19). Postoji mnogo specifičnih karakteristika u heterogenoj skupini darovitih i talentiranih, a svako dijete može pokazivati bilo koju kombinaciju tih osobina (Skupnjak, 2019). Kako navode Bakoš i Kovačić (2013), prema psihometrijskoj definiciji, daroviti su oni pojedinci koji na testu inteligencije postižu rezultate koje ostvaruje samo 2,5% opće populacije. S druge strane, prema definiciji višestruke darovitosti, darovita i talentirana su ona djeca koja su stručnjaci prepoznali kao posebno sposobna za velika postignuća. George (2003) navodi da su filozofi poput Sokrata i Platona u prošlosti smatrali da darovitost podrazumijeva brže savladavanje faza znanja i postizanje viših razina razumijevanja. S vremenom se pojam darovitosti transformirao iz filozofskog i racionalističkog koncepta u pojam nepromjenjive inteligencije. Galton (1869, prema George, 2003) bio je među prvima koji je pokušao razviti test za mjerenje inteligencije. Njegove napore nastavio je Binet, kojem je povjeren zadatak izrade testa za identificiranje neinteligentne školske djece. Zajedno s Termanom (1947, prema George, 2003), ovi su istraživači preoblikovali pojam darovitosti iz područja filozofskog i racionalnog istraživanja u predmet istraživanja razlika u intelektu. Iako brojni autori pišu o darovitosti na različite načine, bitno je za istaknuti kako je temelj svake definicije, postignuće i uspješnost djeteta u usporedbi s njegovim vršnjacima. George (2003) ističe da neuroznanost i kognitivna psihologija pružaju nove uvide u iznimnu talentiranost djece i mladih te zahtijevaju redefiniciju te populacije. Pojam „darovit“ implicira zrelost, a ne sposobnost koja se razvija, što je u suprotnosti s novijim istraživanjima o djeci. Jedna od najprihvaćenijih i najčešće korištenih definicija danas dolazi od Korena (1998), prema kojoj je darovitost „sklop osobina koje omogućuju pojedincu da dosljedno postiže izrazito iznadprosječan uradak u jednoj ili više aktivnosti kojima se bavi“ (Koren, 1998, prema Cvetković-Lay i Sekulić-Majurec, 1998; str. 15). Još jedna definicija, koja se također fokusira na osobine darovitih pojedinaca, glasi: „Darovita djeca su ona kod kojih se zbog njihovih izuzetnih sposobnosti mogu očekivati visoka postignuća, ona koja

zahtijevaju obrazovne programe različite od onih koje škole nude kako bi realizirali svoje potencijale za vlastitu dobrobit i dobrobit zajednice“ (Cvetković-Lay i Sekulić-Majurec, 1998; str. 26, prema Koren, 1998). Često citirana definicija, predložena od strane Renzullija (1977), obuhvaća visoku inteligenciju, sposobnost rješavanja problema te kreativnost. Međutim, ova definicija nije široko primjenjiva jer ne uzima u obzir uspješnu djecu koja se ističu samo po svojoj kreativnosti (Renzulli, 1977, prema Cvetković-Lay i Sekulić-Majurec, 1998). Kako navodi Vizek Vidović (2008), pri definiranju sposobnosti mora se uzeti u obzir da su one intelektualni potencijal određen genetskim faktorima, koji se ne mogu izravno utvrditi ili mjeriti, te se gotovo nikad ne realizira do maksimuma. Kod darovitih pojedinaca, taj potencijalni prostor, koji se može ispuniti aktivnim učenjem i vježbom za postizanje izuzetne izvedbe, znatno je veći nego kod drugih. „Kognitivne sposobnosti se realiziraju procesom učenja, primjenom kognitivnih vještina koje omogućuju optimalno korištenje kombinacija onih sposobnosti u kojima su daroviti pojedinci najbolji“ (Vizek Vidović, 2008; str. 28). George (2003) ističe da je definicija darovitosti značajno evoluirala, prelazeći s tradicionalnog pristupa temeljenog na fiksnim testovima intelektualne darovitosti na šire razumijevanje koje obuhvaća različite talente i inteligencije. Ova promjena reflektira se u američkoj definiciji darovitosti, formuliranoj putem *Javitsovog zakona o darovitoj i talentiranoj djeci* iz 1993. godine. Prema ovoj definiciji, "djeca i mladi s iznimnim talentom pokazuju potencijal za postizanje izvanredno visokih razina postignuća u odnosu na svoje vršnjake, neovisno o njihovim iskustvima ili okruženju". Autor zaključuje kako se darovita djeca često ističu visokom razinom sposobnosti u intelektualnim, kreativnim i umjetničkim područjima, kao i neuobičajenim sposobnostima vođenja ili izvanrednim postignućima u specifičnim akademskim disciplinama. Zbog svojih posebnih potreba, zahtijevaju specijalizirane usluge i aktivnosti koje predškolske ustanove obično ne mogu osigurati. Ova sveobuhvatna definicija omogućava bolje razumijevanje darovitosti i naglašava važnost pružanja adekvatne podrške talentiranoj djeci (George, 2003).

Kako navode Vukosav i Sindik (2010) darovita djeca ne samo da se razvijaju brže od svojih vršnjaka, već se od njih značajno razlikuju i po kvaliteti svojih sposobnosti. Zahtijevaju minimalno strukturiranu podršku jer su sposobna za samostalna otkrića i inovativne pristupe u učenju. Njihova potreba za dubokim ovladavanjem određenim područjem daleko nadilazi puku marljivost i trud koji pokazuju druga djeca. Ta djeca imaju iznimnu sposobnost pronalaženja novih putova razumijevanja, što ih čini jedinstvenima u njihovom načinu učenja i razvoja. Prema Cvetković-Lay i Sekulić-Majurec (1998) prvi problem, na koji odgajatelji nailaze u radu

s darovitom djecom, je prepoznavanje osobitosti kod djeteta koje ga definiraju kao darovito. Iako pojam darovitosti nije jednostavno precizno odrediti, autorice ga definiraju na različite načine pa tako različita tumačenja i definicije darovitosti povezuju s terminima koji jasno označavaju različite aspekte tog pojma koji proizlaze iz varijacija u sposobnostima i osobinama koje su povezane s tim pojmom. Iz toga proizlazi i sljedeća definicija: „Kao darovitu, odgajatelji uvijek izdvajaju djecu koja mnoge stvari rade prije, brže, uspješnije i drukčije od svojih vršnjaka i koja u tome imaju bolja i viša postignuća“ (Cvetković-Lay i Sekulić-Majurec, 1998; str. 15). Iskustvo autorica pokazalo je da odgajatelji, kako bi prepoznali darovito dijete, uspoređuju njegov uspjeh s uspjesima njegovih vršnjaka i tako darovito dijete najčešće definiraju kao ono koje je uvijek „brže, uspješnije, bolje i drukčije od svojih vršnjaka“. (Cvetković-Lay i Sekulić-Majurec, 1998; str. 14). Iz tog autorice zaključuju kako će nerijetko odgajatelji biti ti koji će darovitost prvi prepoznati kod djeteta.

2.OSNOVNE SASTAVNICE DAROVITOSTI

Kao što su brojni autori istaknuli, darovitost se često tumači kroz uspješnost pojedinca. Međutim, detaljnija istraživanja ovog fenomena dovela su do različitih pristupa u njegovom tumačenju. Dok se neki istraživači usmjeravaju na konkretne rezultate i postignuća kao kriterije za prepoznavanje darovitosti, drugi, poput Gagnéa (2004), fokusiraju se na temeljne aspekte i izvore darovitosti. Gagné u svojem *Diferenciranom modelu nadarenosti i talenta*, (2004) naglašava razliku između prirodnih sposobnosti, koje naziva darovitost, i razvijenih vještina ili talenta, koje nastaju kroz proces učenja, prakse i motivacije. Prema ovom pristupu, darovitost nije isključivo definirana postignućima, već je rezultat složene interakcije različitih faktora koji doprinose razvoju talenta (Gagné, 2004).

Ta su istraživanja dovela do razvoja troprstenaste koncepcije darovitosti. Prema Renzulliju i Reisu (1985), "mjesto njihova međusobnog preklapanja tvori prostor u kojem se iskazuje darovitost u specifičnim područjima aktivnosti" (Cvetković-Lay i Sekulić-Majurec, 1998; str. 17). Renzullijeva definicija darovitosti usmjerena je na postignuće i uvjetovana je trima ključnim elementima, čije međusobno preklapanje rezultira darovitim ponašanjem u određenim aktivnostima. Prema njegovoj troprstenastoj koncepciji darovitosti, tri osnovne skupine osobina su:

- **Iznadprosječno razvijene sposobnosti:** Ove sposobnosti uključuju intelektualne, kreativne i umjetničke vještine koje su značajno iznad prosjeka.
- **Osobine ličnosti, posebno specifična motivacija za rad:** Ovo uključuje visoku razinu motivacije, upornosti, samodiscipline i strasti prema određenim područjima interesa.
- **Kreativnost:** Kreativnost se odnosi na sposobnost stvaranja originalnih ideja, inovativnog razmišljanja i pronalaženja jedinstvenih rješenja za probleme.

Ova tri elementa, kada se pojave zajedno, čine osnovu za manifestaciju darovitosti u različitim područjima aktivnosti. Renzullijev model naglašava da darovitost nije samo rezultat visokih sposobnosti, već i kombinacija osobne motivacije i kreativnosti koja omogućava pojedincima da postignu izvanredne rezultate (Renzulli i Reis, 1985, prema Cvetković-Lay i Sekulić-Majurec, 1998). U nastavku teksta, ovaj će se model detaljnije objasniti.

Slika 1 Troprstenasta definicija darovitosti prema Renzulli i Reis (1985.)¹

2.1. Iznadprosječno razvijene sposobnosti

Prema Gagnéu (2004), sposobnosti darovite djece, koje im omogućuju postizanje uspješnijih rezultata u odnosu na njihove vršnjake, mogu se kategorizirati u dvije glavne skupine: opće intelektualne sposobnosti i specifične sposobnosti. Gagné ističe da se visokorazvijene opće intelektualne sposobnosti očituju kroz izuzetno kvalitetno kognitivno funkcioniranje. Ovo se manifestira kroz naprednije metakognitivne vještine, superiorne misaone procese, poboljšanu sposobnost apstraktnog mišljenja i pamćenja, te veće metakognitivno znanje, što uključuje svijest o vlastitom načinu spoznavanja i učenju. S druge strane, specifične sposobnosti očituju se u različitim specifičnim područjima djelovanja, kao što su umjetnost, znanost ili sport, gdje djeca pokazuju izvanredne vještine koje nisu nužno povezane s njihovim općim intelektualnim sposobnostima. Ovaj pristup omogućuje razumijevanje darovitosti u širem kontekstu, prepoznajući različite oblike i manifestacije darovitosti u različitim područjima. Poput definicije darovitosti, brojni autori na različite načine identificiraju i različite kategorije u kojima djeca mogu iskazati darovitost (Gagné, 2004). „U skladu s najprihvaćenijom klasifikacijom tih područja kod nas darovitost se pripisuje djetetu koje očituje izvanredne sposobnosti u jednom ili više aspekata, a to su:

- opće intelektualne sposobnosti
- specifične školske sposobnosti
- kreativne ili produktivne sposobnosti
- sposobnost vođenja ili rukovođenje
- umjetničke sposobnosti i vještine
- psihomotorne sposobnosti“ (Koren, 1988, prema Cvetković-Lay i Sekulić-Majurec, 1998; str. 18).

¹ [Moje dijete je darovito! - Dječji vrtić Leptirić LU \(leptiric-lu.hr\)](http://leptiric-lu.hr), preuzeto 1.7.2024.

Iz navedene klasifikacije je jasno da je darovitost znatno širi pojam od pukih natprosječnih intelektualnih sposobnosti. Naime, darovitost obuhvaća i način razmišljanja i pamćenja, kreativnost, socijalne vještine, prilagodljivost okolini, umjetničku osjetljivost, tjelesnu spretnost te određene mehaničke sposobnosti poput sklonosti prema tehnici.

Prema istraživanjima Vučemil i Kovačević (2010), djeca će na različite načine pokazati svoju darovitost u svakodnevnim obavezama, primjerice, u rješavanju različitih problema uz natprosječne rezultate, izvanrednom sposobnosti pamćenja, kreativnim načinima rješavanja problema, umjetničkom izražavanju, tjelesnim sposobnostima te kombinaciji navedenih osobina i sposobnosti. Iako su brojni autori pristupali na različite načine fenomenu ljudskih intelektualnih sposobnosti, nitko nije donio univerzalnu podjelu bez nedostataka. Jedan od psihologa čija se klasifikaciju ljudske intelektualne sposobnosti i danas poima je Gardner. Svojim istraživanjima ljudskoga intelektualnog funkcioniranja, potvrdio je da intelektualne sposobnosti mogu imati relativno nezavisne funkcije te je na osnovu tog zaključka razvio teoriju koja dijeli ljudske sposobnosti na sedam kategorija, nazvane sedam inteligencija. U tih sedam inteligencija spadaju verbalno-lingvistička inteligencija, logičko-matematička inteligencija, vizualno-spacijalna inteligencija, glazbeno-ritmička inteligencija, tjelesno-kinestetička inteligencija, intrapersonalna inteligencija i interpersonalna inteligencija (Gardner, 1983, prema Cvetković-Lay & Sekulić-Majurec, 1998).

Kako bi olakšao praktičarima prepoznavanje svakog od navedenih područja inteligencije, slikovito je opisao svaku skupinu, pa tako Gardner (1983) definira i opisuje inteligencije na sljedeći način:

Verbalno-lingvistička inteligencija se manifestira kroz obilje riječi i brzu manipulaciju verbalnim simbolima. Ovo nadilazi jednostavno ponavljanje rečenica ili definiranje riječi; radi se o sposobnosti obogaćenog vokabulara te korištenju riječi u složenim, adekvatnim kontekstima u usmenom i pisanom izražavanju. Djeca s izraženom verbalno-lingvističkom inteligencijom često posjeduju bogatiji rječnik od svojih vršnjaka te su sposobna detaljno ispričati priču ili događaj s brojnim iskustvenim elementima. Veću verbalno-lingvističku inteligenciju očituju pjesnici, govornici, političari i novinari.

Logičko-matematička inteligencija je jedna od najviše cijenjenih u tradicionalnom školskom sustavu i često je prisutna na standardiziranim testovima inteligencije, uz verbalno-lingvističku inteligenciju. Ova vrsta inteligencije obuhvaća vještine apstraktnog razmišljanja i rješavanja problema. Djeca koja se ističu u ovom području često su sposobna manipulirati apstraktnim pojmovima, zamisliti količinama i brojevima brže i efikasnije od svojih

vršnjaka. Takva vrsta inteligencije najviše je zastupljena u matematičara, inženjera, fizičara i astronoma.

Vizualno-spacijalna inteligencija se manifestira kroz sposobnost snalaženja u prostoru te stvaranje i transformaciju prostornih predodžbi. Dobra indikacija visokog razvoja ove vrste inteligencije kod djece je njihova lakoća pri rješavanju kompleksnih slagalica te vještina u snalaženju i rješavanju prostornih problema, kao što su izgradnja i oblikovanje objekata od kockica. Ovu vrstu inteligencije uglavnom pokazuju inženjeri, kirurzi, arhitekti, slikari i slični stručnjaci.

Glazbeno-ritmička inteligencija se očituje kroz osjet za ritam i glazbu. Djeca s razvijenom ovom vrstom inteligencije često izražavaju svoje talente tapšanjem ritma ili spontanom pjevanjem. Oni mogu stvoriti vlastite melodije koje pričaju priče. Opažaju različite zvukove okoline, prepoznaju ritmove i dijelove melodija. Također, izdvajaju se po boljem pjevanju u usporedbi s drugom djecom i izražavaju se ritmički i glazbeno na različitim glazbenim instrumentima. Ovu vrstu inteligencije često pokazuju pjevači, skladatelji, glazbenici, dirigenti i drugi stručnjaci u glazbenoj industriji.

Tjelesno-kinestetička inteligencija manifestira se kroz vještinu izvođenja i usklađivanja tjelesnih pokreta. Djeca s izraženom ovom vrstom inteligencije često pokazuju izražajne reakcije pokretom na glazbene i verbalne poticaje, ističući se po okretnosti, spretnosti u pokretima te vještini manipulacije različitim predmetima. Ove sposobnosti osobito dolaze do izražaja u sportskim aktivnostima. Tjelesno-kinestetičku inteligenciju nerijetko posjeduju sportaši, glumci, plesači i slično.

Intrapersonalna inteligencija očituje se u dubokom razumijevanju vlastitih unutarnjih stanja i potreba. Djeca koja posjeduju ovu vrstu inteligencije imaju razvijeniju samosvijest te bolje razumiju svoje osobne potrebe, sposobnosti i karakteristike. Takva djeca često pokazuju značajnu upornost u aktivnostima koje su im važne i mogu se ljutiti kada ih se ometa u njihovim aktivnostima. Dok neki njihovu upornost percipiraju kao tvrdoglavost, drugi je vide kao izraženu samosvijest. Ova svojstva često se nalaze kod budućih filozofa i psihologa.

Interpersonalna inteligencija se očituje u dubljem razumijevanju drugih ljudi i njihovih potreba. Djeca s izraženom interpersonalnom inteligencijom često se ističu kao vođe i organizatori u grupama. Oni su osjetljiviji na potrebe i osjećaje drugih, lako se uživljavaju u njihove emocije te pružaju podršku. Spretni su u rješavanju sukoba, iniciranju igara s drugima te se dobro slažu s vršnjacima, često su omiljeni među njima. Također, često bolje od drugih prepoznaju emocije na temelju izraza lica. Među osobama s izraženom interpersonalnom

inteligencijom uglavnom se nalaze budući političari, učitelji, terapeuti, savjetnici i slično. (Gardner, 1983, prema Cvetković-Lay & Sekulić-Majurec, 1998)

Prema Armstrongu (2000), Gardner vjeruje da svaka osoba posjeduje jedinstvenu kombinaciju svih ovih inteligencija, pri čemu su neke izraženije od drugih. Ako je neka inteligencija posebno izražena kod pojedinca, ta osoba će biti talentirana u tom području. Budući da se razvijene sposobnosti u određenom području mogu primijetiti već u djetinjstvu, može se zaključiti da se darovitost djeteta također manifestira u tim područjima. Armstrong (2000) u svojoj knjizi *Multiple Intelligences in the Classroom* navodi kako je od velike važnosti za odgajatelje biti upućen u Gardnerova istraživanja, jer prepoznavanje Gardnerovog koncepta višestrukih inteligencija omogućuje dublje razumijevanje dječjih sposobnosti i potencijala za uspjeh, u usporedbi sa standardnim 'kvocijentom inteligencije'. Iako mnogi smatraju da Gardnerov pristup ima teoretski karakter, njegov projekt 'Spektrum' pokazuje da je njegova teorija primjenjiva u praksi. Cilj projekta je primjena rezultata u svakodnevnim obrazovnim situacijama kako bi se djecu potaknulo na razvoj raznovrsnih sposobnosti. Rezultati projekta pružaju roditeljima, odgojiteljima i učiteljima jasne smjernice o područjima koja će djeca prirodno istraživati i u kojima mogu razviti dovoljno interesa i vještina da jednog dana postignu iznimne uspjehe (Gardner, 1983, prema Armstrong, 2000).

2.2. Kreativnost

Prema Georgeu (2003), kreativnost je područje u kojem se izdvajaju darovita i talentirana djeca. Međutim, definiranje i mjerenje kreativnosti je izuzetno kompleksno i zahtjeva posebne metode. Jedan od važnih doprinosa tom području jest rad Paula Torrancea (1980) koji je razvio "Torranceov test kreativnog mišljenja". Ovaj test se koristi za identifikaciju ključnih karakteristika kreativnih pojedinaca kao što su sposobnost izražavanja emocija, uživanje u grupnim aktivnostima, vještine rješavanja problema, upotreba humora te originalnost i istrajnost u rješavanju izazova. Torrance ističe da inteligencija i kreativnost ne moraju nužno biti usko povezane. Također, Torranceov test kreativnog mišljenja obuhvaća verbalne i grafičke zadatke, poput predlaganja poboljšanja za igračku ili dovršavanja nedovršenih slika. Svaki dio testa je osmišljen kako bi procijenio fluentnost, fleksibilnost, originalnost i elaboraciju kreativnog mišljenja (George, 2003). „Uključivanje djece s ovim konkretnim talentom proširilo je vidike u odnosu prema darovitima te je ono dijelom razlog zašto se zainteresirani za darovitu i talentiranu djecu manje optužuju za elitizam“ (George, 2003; str. 34). Prema Vučemil i Kovačević (2010), kreativnu djecu karakteriziraju

inicijativnost, otvorenost duha, autonomija, intrinzična motivacija, smisao za humor, otpor prema navikama i stereotipima, te spremnost na promjene. Raznolikost karakteristika mišljenja, funkcioniranja i ponašanja otežava jedinstveno sagledavanje kreativnosti, jer neke od njih pomažu, neke obilježavaju, a neke zaista definiraju kreativno ponašanje, ali se sve povezuju s pojmom kreativnosti. Prema autoricama kreativan pojedinac s jedne strane uočava, vidi i kombinira stvari i pojave na nov, svjež i neuobičajen način (kreativnost kao osobina), dok s druge strane stvara nove, neuobičajene i drugačije ideje i djela (kreativnost kao stvaralaštvo) (Vučemil i Kovačević, 2010). Ellen Winner (2005) ističe da, iako djeca nisu „pravi“ umjetnici ili znanstvenici koji stvaraju društveno vrijedan proizvod, ona ipak stvaraju na svoj način. Winner razlikuje dječju kreativnost od kreativnosti odraslih, koja zahtijeva opsežnu bazu znanja i iskustva potrebnih za proširivanje, mijenjanje ili čak transformiranje određenog područja. Winner piše o konceptu „pravilo deset godina“ koji označava period koji djeca moraju proći kako bi postigla određenu razinu kreativnosti, a rijetki uspijevaju prijeći taj „most“. Ova perspektiva naglašava važnost vremena i iskustva u razvoju kreativnih sposobnosti, ističući da djeca često trebaju godine rada i učenja da bi postala istinski inovativna i produktivna u svojim aktivnostima (Winner, 2005). Cvetković Lay i Pečjak (2004) navode kako djeca nekada nisu bila smatrana kreativnima, dok se danas vjeruje da sva djeca posjeduju kreativni potencijal koji treba probuditi i poticati. Ključno je stvaranje podržavajućeg okruženja u obitelji, vrtiću i školi kako bi se taj potencijal ostvario. Autorice ističu da su djeca naša budućnost i da bi čovječanstvo bez kreativne djece bilo bez perspektive, što bi zaustavilo napredak koji se poznaje. Ova ideja vrijedi i za pojedine države, pri čemu će napredovati one koje potiču stvaralački duh među svojim ljudima. Nažalost, kreativnost se često zanemaruje ili joj se ne pridaje dovoljna važnost, bilo zbog strogih propisa ili nedostatka edukacije odgajatelja za takav rad. Ova situacija ukazuje na potrebu za promjenama u obrazovnom sustavu kako bi se omogućilo djeci da slobodno izražavaju svoju kreativnost i razvijaju svoje talente (Cvetković Lay i Pečjak, 2004).

Prema Vučemil i Kovačević (2010) stotine testova kreativnosti koriste se za procjenu divergentnog mišljenja, odnosno sposobnosti generiranja mnoštva ideja. Autorice navode kako ovi testovi često uključuju zadatke poput pisanja što više riječi koje počinju određenim slovom, opisivanja različitih načina upotrebe nekog predmeta ili dovršavanja crteža. Ipak, postavlja se pitanje mogu li ti testovi zaista mjeriti kreativnost i poslužiti kao temelj za planiranje programa za njen razvoj. Smatraju kako odgovor leži u sve većoj upotrebi „stvarnih životnih mjera“ za dijagnostiku, kao što su procjene kreativnosti, kreativnog ponašanja i samoprocjene, koje

pružaju dublji uvid u stvarne kreativne sposobnosti pojedinaca. Iskustva autorica u praktičnom radu s roditeljima pokazuju kako su roditelji i bez dodatnih edukacija kompetentni prepoznati darovitost kod svog djeteta. Na pitanje koje karakteristike darovitosti opažaju kod svog djeteta, nerijetko navode različite pokazatelje kreativnosti kod djece, poput inovativnih načina rješavanja problema, zanimljivih i originalnih pitanja i odgovora te kombiniranja različitih materijala na maštovit način. Roditelji im navode kako im djeca često izražavaju želju za izumljivanjem nečeg novog te pokazuju likovnu i verbalnu kreativnost. To ukazuje na osjetljivost roditelja i njihovu sposobnost prepoznavanja kreativnosti u ponašanju djeteta. Roditelji, također, zapažaju da dijete može satima raditi na temama koje ga zanimaju, s dugotrajnom pažnjom usmjerenom na određeni sadržaj. Autorice ističu kako, za razliku od roditelja, odgajatelji u vrtiću često imaju suprotno iskustvo, navodeći da su motivacija i pažnja darovite i kreativne djece problematične kada su suočeni s nezanimljivim sadržajima. Zaključuju kako djeca u slobodno vrijeme najviše uživaju u kreativnim aktivnostima, često stvarajući nešto iz naizgled ničega, poput izrade video-kamere od tetrapaka za mlijeko (Vučemil i Kovačević, 2010).

2.3. Osobine ličnosti

Kako navodi Skupnjak (2019), kod određivanja karakteristika darovitih pojedinaca opaža se širok raspon i raznolikost. Ključnu ulogu igra specifična intrinzična motivacija, koja se očituje u upornoj usmjerenosti prema cilju unutar određenog interesa, što dovodi do dubokog znanja o tom području. Međutim, autorica navodi kako transformacija potencijalne darovitosti u produktivnu darovitost ovisi o različitim čimbenicima. Osim kognitivnih i intelektualnih aspekata, naglašava važnost faktora kao što su povoljna okolina, kreativnost i osobne karakteristike djeteta. Ovo uključuje otvorenost prema novim iskustvima, pozitivnu sliku o sebi, autonomiju i otpornost na stres. Sve navedeno ukazuje na kompleksnost procesa u kojem se darovitost može razviti i ostvariti (Skupnjak, 2019).

Prema Vizek Vidović (2008), na početku pregleda osobina darovite djece važno je razlikovati potencijalnu od ostvarene darovitosti. Potencijalna darovitost odnosi se na sposobnosti i talente koje dijete posjeduje, ali koje možda još nisu u potpunosti izražene ili prepoznate. S druge strane, ostvarena darovitost često se prepoznaje kroz konkretna postignuća i ponašanja koja nadmašuju očekivanja za određenu dob. Prema istraživanjima Vizek Vidović, ostvarena darovitost često se identificira kroz izjave učitelja, odgajatelja, roditelja i vršnjaka koji opisuju darovitu djecu kao one koji rade stvari prije, više, brže, uspješnije, bolje i drugačije

od većine vršnjaka. Ova djeca često pokazuju napredne vještine i znanja u različitim područjima, te se ističu svojom sposobnošću brzog učenja, kreativnim rješenjima i dubokim razumijevanjem kompleksnih koncepata. Međutim, autorica zaključuje kako biografski podaci pokazuju da neki iznimno daroviti pojedinci nisu bili prepoznati kao daroviti tijekom djetinjstva. Primjeri kao što su H. C. Andersen ili A. Einstein ilustriraju da darovitost nije uvijek očita u ranoj dobi i da se može manifestirati kasnije u životu. Ovi pojedinci su čak imali poteškoća tijekom školovanja, što ukazuje na to da potencijalna darovitost ne uvijek rezultira trenutnim prepoznavanjem ili uspjehom. Različiti faktori, uključujući obrazovno okruženje, socijalne uvjete i emocionalnu podršku, mogu utjecati na to hoće li i kako će se darovitost ostvariti (Vizek Vidović, 2008).

Odgajatelji koji su sudjelovali u istraživanjima Gagné (2004) često opisuju darovitu djecu kao onu koja postiže rezultate prije, više, brže, uspješnije, bolje ili drugačije od svojih vršnjaka. Takva djeca obično rano razvijaju specifične interese i sklonosti koje se razlikuju od njihovih vršnjaka, pokazujući dublju posvećenost određenim aktivnostima. Ova djeca su sklona intenzivnijem učenju, većem angažmanu i sofisticiranijoj primjeni naučenog znanja, što se često pripisuje njihovim iznimnim sposobnostima i potencijalima. Na primjer, mogu pokazivati izvanrednu vještinu u matematici, umjetnosti ili glazbi već u ranom uzrastu, kao i sposobnost da primijene složene koncepte na način koji nadmašuje njihove vršnjake. Međutim, Gagné također napominje da postoje i djeca koja posjeduju određene sposobnosti i potencijale, ali nikada ne pokazuju znakove darovitosti zbog različitih čimbenika, uključujući nedostatak odgovarajuće podrške, neprikladan obrazovni kontekst ili osobne prepreke. Stoga je važno razumjeti da darovitost nije uvijek očigledna niti se uvijek manifestira na isti način kod svih djece, a prepoznavanje i podrška darovite djece zahtijeva pažljivo razmatranje njihovih individualnih potreba i okolnosti (Gagné, 2004).

(Tuđen Barić, 2022) naglašava kako je prvi korak pri pomaganju darovitom djetetu poznavanje prirode darovitosti i ključnih koncepata koji se obično opisuju kao unutrašnji i vanjski činitelji darovitosti, kao i uočavanje njihovog međuodnosa. Navodi kako osnovicu potencijalne darovitosti čini niz naslijeđenih predispozicija koje omogućuju natprosječnost u pojedinim područjima. No, o brojnim okolinskim činiteljima koji tijekom razvoja djeluju na djetetovu ličnost, a među prvima su to obiteljske i obrazovne okolnosti, ovisi hoće li se te predispozicije razviti, ali i pokazati. U ranom djetinjstvu darovitost još ne mora biti specifična, ali se očituje kroz usmjerenost na određenu vrstu informacija i lakoću njihove obrade (Tuđen Barić, 2022). Vučemil i Kovačević (2010) navode kako se karakteristike darovite djece obično

promatraju kroz nekoliko ključnih komponenata koje čine „čudesni spoj“ njihovih sposobnosti. Prvo, tu su iznimne sposobnosti kao što su rano čitanje, visoko razvijeno metakognitivno znanje i vještine, te sposobnosti kritičkog, analitičkog i sintetičkog mišljenja. Na drugom mjestu autorice navode osobine ličnosti koje igraju važnu ulogu, uključujući kompetitivnost, ustrajnost, odlučnost, autonomiju, visoke kriterije uspješnosti i snažnu motivaciju. Konačno, autorice zaključuju kako je kreativnost također bitna komponenta koja doprinosi jedinstvenosti darovite djece. Ova kombinacija sposobnosti, osobina ličnosti i kreativnosti omogućava darovitoj djeci da postignu izuzetne rezultate u različitim područjima (Vučemil i Kovačević, 2010). Bakoš i Kovačić (2013) u svom radu o darovitoj djeci sažimaju brojna istraživanja te navode zajedničke karakteristike darovite djece prema rezultatima različitih znanstvenika. Darovito dijete vrlo rano i pravilno upotrebljava veliki broj riječi te rano nauči čitati. Voli pomno proučavati i pamtili informacije o predmetima koje promatra, a također ima sposobnost koncentracije dulje od većine svojih vršnjaka. Pokazuje vrlo rano zanimanje za određena područja djelovanja poput crtanja, glazbe ili brojeva, te otkriva uzročno-posljedične i apstraktnije odnose. Izrazito je radoznalo, postavlja mnogo pitanja i uporno je u svojim interesima. Ima izražen smisao za zabavu i humor, lako formulira probleme, a motoričke vještine su mu izvrsno razvijene. Sposobno je logički organizirati informacije, visoko je motivirano i strasno usmjereno na ostvarenje svojih ciljeva. Ima visoku razinu energije i potrebno mu je manje sna, djeluje hiperaktivno i iznimno je maštovito. Rutinske stvari, poput spremanja ili oblačenja, često mu brzo dosade (Bakoš i Kovačić, 2013).

3.DAROVITO DIJETE U DJEČJEM VRTIĆU

Renzulli i Gagné (2002) ističu da darovitoj djeci treba omogućiti individualizirani način rada i diferencirani sadržaj rada te ih uključiti u diferencirani odgojno-obrazovni program u redovitoj skupini i/ili izvan nje. Iz navedenog se može zaključiti kako istraživanja ovih autora pokazuju da omogućavanje individualiziranog i diferenciranog pristupa djetetu podrazumijeva prilagodbu obrazovanja njegovom stupnju razvoja, specifičnim potrebama, interesima, potencijalima i sposobnostima, bez obzira na standardni program za određenu dob. To ne znači da će dijete uvijek i u svim područjima raditi na isti način. Mnoga darovita djeca pokazuju darovitost u specifičnim područjima, stoga je važno prilagoditi način i sadržaj rada u tim područjima, kao i u onima gdje njihov razvoj možda nije na očekivanoj razini za njihovu dob. Osiguravanje individualiziranog i diferenciranog odgoja i obrazovanja omogućava djetetu rad na način i s materijalima koji mu najbolje odgovaraju i najviše potiču njegov cjelokupni razvoj. Sva djeca imaju pravo na takav pristup (Renzulli & Gagné, 2002).

Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta je u Državnom pedagoškom standardu za predškolski odgoj i naobrazbu (2008, NN, br. 63/08. i 90/10.) postavilo smjernice za rad s darovitom djecom u vrtićima. Preporučuje se korištenje igre kao osnovne metode učenja, uz usmjeravanje aktivnosti djeteta i poticanje istraživanja, kako bi se njihova energija usmjerila na pozitivne i korisne aktivnosti (Bakoš i Kovačić, 2013). Crljen i Polić (2006) ističu važno pravilo u radu s djecom u vrtiću, naglašavajući potrebu da se svako dijete tretira kao potencijalno darovito i osigura mu se odgoj koji će optimalno poticati razvoj njegovih potencijala. Navode kako ovaj pristup uključuje prepoznavanje i podršku individualnim potrebama i interesima svakog djeteta, čime se stvara prostor za razvoj kreativnosti i sposobnosti. Ističu kako većina djece u ranoj dobi pokazuje potencijalnu darovitost, koja se ne mora nužno razviti u produktivnu darovitost, ključno je osigurati da sva djeca imaju stimulativno okruženje koje potiče njihov rast i razvoj. Prema autoricama to podrazumijeva aktivno uključivanje igara, kreativnih aktivnosti i izazova koji će ih motivirati. Autorice zaključuju kako se samo tako može stvoriti temelj za budući uspjeh i ostvarenje potencijala, čime se doprinosi razvoju društva u cjelini (Crljen i Polić, 2006).

Vodopija (2004) ,također, navodi kako se darovitost razvija postupno te taj proces dijeli na 6 razdoblja, koja započinju djetetovim rođenjem te završavaju navršavanjem punoljetnosti:

- **Od rođenja do osamnaest mjeseci**—Kod novorođenčeta je ključno razviti osjećaj povjerenja, koji nastaje kroz njegov odnos s roditeljima i odgajateljima. Dijete koje redovito zadovoljava osnovne potrebe poput hranjenja, čistoće i pažnje potiče se da

razvije osjećaj sigurnosti. Ovaj osjećaj sigurnosti predstavlja temelj za razvoj intelektualnih sposobnosti, socijalnih vještina te emocionalne i moralne stabilnosti.

- **Od osamnaest mjeseci do treće godine** —U ranom djetinjstvu dolazi do značajnog fizičkog razvoja koji je popraćen motoričkim aktivnostima. Dijete u tom razdoblju počinje hodati i istraživati svoje okruženje, aktivno koristeći predmete i postupno postaje samostalnije. Često se koristi riječju „NE“. Dijete često izražava trenutačne emocije i može postati plačljivo i hirovito. Odgajatelji trebaju uvesti jednostavan sustav pravila koje dijete treba naučiti, biti odlučni i dosljedni kako bi se razvio poštovanja vrijedan odnos u kojem će dijete osjetiti ljubav i podršku odgajatelja te razumjeti da su pravila koja se uče za njegovo dobro.
- **Od treće do sedme godine** —U predškolskom i školskom dobu, važno je da dijete razvije sposobnost razlikovanja stvarnosti od mašte. Tada dijete postaje svjesno razlika između spolova te izražava interes za teme poput trudnoće i rođenja. Pokazuje samostalnost jer jasno razumije što je dopušteno, a što nije. Odgajatelji rijetko moraju koristiti zabrane. Ovo je vrijeme kada se počinju uočavati i razvijati predispozicije za različite vrste inteligencije. To je ključni period za prepoznavanje buduće darovitosti i njezin razvoj.
- **Od sedme do desete godine** — Dječje potrebe usmjerene su na aktivnosti, izvršavanje zadataka i hobije koji ih zaokupljaju. U tom procesu stvaraju se prijateljstva, naročito s vršnjacima istog spola. S porastom natjecateljskog duha, javlja se i strah od neuspjeha. Djeca su vrlo kooperativna i vole učiti, pa je važno zadavati im zadatke primjerenih njihovoj dobi kako bi ih s uspjehom riješila. Na taj način razvijaju osjećaj neovisnosti i samopouzdanja.
- **Od desete do trinaeste godine** — Tijekom preadolescencije, mladi počinju prenositi svoju emocionalnu vezanost s roditelja na vršnjake, prema kojima procjenjuju što je ispravno, a što nije. Na taj način oblikuju vlastiti sustav vrijednosti i razumijevanje svijeta, uključujući što smatraju logičnim ili proturječnim. Ovo razdoblje igra ključnu ulogu u razvoju samopouzdanja i vjere u vlastite sposobnosti, što je neophodno za ostvarenje darovitosti. Međutim, zbog osjetljivosti tog perioda, postoji rizik da se darovitost ne razvije u potpunosti.
- **Od trinaeste do osamnaeste godine** — Pred adolescentom stoje dva ključna izazova: izgraditi vlastiti identitet i postati samostalan. U ovom razdoblju mlada osoba mora definirati svoju individualnost u odnosu na društvo, suprotni spol, ideje, budućnost i

moguće zanimanje. Utjecaj prijatelja igra važnu ulogu, a može doći i do sukoba s roditeljima zbog različitih pogleda na osamostaljivanje i obaveze. Važno je uključiti adolescenta u proces donošenja odluka, razgovarati s njim o važnim temama i izbjegavati kritiziranje pred vršnjacima.

Prema rezultatima istraživanja, Crljen i Polić (2006) naglašavaju da iskustva djece u ranom djetinjstvu imaju dugoročne učinke na njihov razvoj i život. Ova istraživanja pokazuju da se značajan dio dječje inteligencije razvija u vrlo ranom uzrastu: otprilike 50% dječje inteligencije oblikuje se do četvrte godine života, dok se dodatnih 30% razvija do osme godine. Ostatak razvoja odvija se do sedamnaeste godine. Ovaj podatak ističe koliko su ranija iskustva presudna za kasniji kognitivni i emocionalni razvoj djeteta. Crljen i Polić zaključuju da je ključno osigurati da najranija djetetova iskustva budu kvalitetno prilagođena njegovim specifičnim potrebama i razvojnom stadiju. Naglašavaju kako kvalitetan odgoj i obrazovanje trebaju uzeti u obzir ove važne činjenice i raditi na pravilan način već od najranije dobi. Istraživanja pokazuju da većina odgajatelja i obrazovnih radnika nije specijalizirana za rad s djecom koja se razvijaju izvan prosječnih granica, što može otežati pristup zadovoljenju potreba djece s teškoćama u razvoju, problematičnim ponašanjem ili posebnim sposobnostima. Osim toga, autorice ukazuju na nedostatak adekvatne pripreme među odgajateljima, što može dovesti do pitanja kako pravilno pristupiti takvoj djeci. Prema njima, cjelovit i organiziran sustav za brigu o darovitim osobama trebao bi uključivati nekoliko ključnih elemenata: rano prepoznavanje darovitosti, pružanje podrške kroz odgojno-obrazovne programe uz kontinuiranu evaluaciju, te podršku profesionalnom rastu i angažmanu darovitih pojedinaca. Iako takav cjelovit sustav još uvijek nije u potpunosti razvijen u našem okruženju, postoje temeljna načela za rad s darovitom djecom koja su poznata i primjenjiva. Autorice ističu da, unatoč nedostatku sveobuhvatnog pristupa, postoje važna načela koja se primjenjuju u radu s nadarenom djecom. Osnovna načela odgojno-obrazovnog rada s djecom predškolske dobi uključuju individualizaciju i diferencijaciju. To znači da se djetetu treba pružiti prilagođeni i diferencirani pristup, osiguravajući aktivnosti koje odgovaraju njegovim interesima i razvojnim potrebama. Prema rezultatima prakse autorica, to podrazumijeva omogućavanje djeci da sudjeluju u aktivnostima i koriste sadržaje koji su za njih najpoticajni i najrelevantniji. Stvaranjem takvog okruženja može se potaknuti njihov kreativni i intelektualni razvoj, čime se osigurava da nadarena djeca dobiju podršku koja im je potrebna za ostvarenje svog punog potencijala (Crljen & Polić, 2006).

Prethodna razmatranja ističu važnost inkluzivnog pristupa u obrazovanju koji prepoznaje i poštuje individualne razlike među djecom. Usmjeravanje pažnje na jedinstvene potrebe svakog djeteta, bilo da se radi o djeci s razvojnim teškoćama ili potencijalno darovitoj djeci, ključ je za osiguranje njihovog cjelovitog razvoja (Vizek Vidović, 2008). U tom kontekstu, osiguranje aktivnosti koje odgovaraju njihovim interesima i razvojnim potrebama ključno je za poticanje njihovog kreativnog i intelektualnog razvoja (Skupnjak, 2019). Sljedeće poglavlje detaljno produbljuje ovu temu, pružajući sveobuhvatan pregled ključnih dokumenata i smjernica koje precizno definiraju obveze odgojno-obrazovnih ustanova u pružanju odgovarajuće podrške, kao i u stvaranju uvjeta koji ne samo da potiču optimalan razvoj potencijala svakog djeteta, već i osiguravaju prilagodbu obrazovnih pristupa individualnim potrebama. Ovi dokumenti, zajedno sa smjernicama, predstavljaju temelj za stvaranje inkluzivnog obrazovnog okruženja koje nastoji omogućiti svakom djetetu, bez obzira na njegove sposobnosti ili izazove, jednaku priliku za rast, učenje i razvoj.

3.1. Prava darovite djece u Hrvatskoj

Prema Nacionalnom kurikulumu za rani i predškolski odgoj i obrazovanje (2014), svako dijete treba primiti podršku koja maksimalno doprinosi razvoju njegovih potencijala i zadovoljava različite odgojno-obrazovne potrebe. Odgojno-obrazovne ustanove obvezne su odgovoriti na specifične potrebe darovite djece pružanjem kvalitetnih iskustava učenja i podrške njihovom razvoju i odrastanju. Istovremeno, te ustanove imaju slobodu u kreiranju vlastitih kurikula i pristupa u obrazovanju darovitih (Cazin i Pleskalt 2023., prema *Smjernice za rad s darovitom djecom i učenicima*, 2022).

Prema *Državnom pedagoškom standardu predškolskog odgoja i naobrazbe (2008)*, posebni programi javnih potreba uspostavljaju se i provode za:

- djecu s razvojnim teškoćama,
- potencijalno darovitu djecu,
- djecu hrvatskih građana koji žive u inozemstvu,
- djecu pripadnike nacionalnih manjina,
- djecu u godini prije upisa u osnovnu školu koja nisu uključena u redovite programe predškolskog odgoja (program predškole).

Sukladno *Državnom pedagoškom standardu predškolskog odgoja i naobrazbe (2008)*, za djecu s posebnim odgojno-obrazovnim potrebama osigurava se, uz osnovnu opremu za vrtičke programe i dodatna oprema, didaktička sredstva i druga pomagala prema zahtjevu programa i

potrebama djece. „Za djecu s posebnim odgojno-obrazovnim potrebama osigurava se, uz osnovnu opremu za vrtičke programe i dodatna oprema, didaktička sredstva i druga pomagala prema zahtjevu programa i potrebama djece. Dječji vrtići mogu organizirati dodatne programe poput učenja stranog jezika, glazbene, dramske i plesne radionice kao i sportske programe“ (Bakoš i Kovačić, 2013; str. 6). *Konvencija o pravima djeteta* (UN, 1989) predstavlja službeni međunarodni dokument koji postavlja temeljna prava i slobode za svako dijete. Jedno od ključnih prava definiranih ovom Konvencijom je pravo na obrazovanje, koje se stječe rođenjem. Prema člancima 28. i 29., djeci je potrebno osigurati obvezno i besplatno osnovno obrazovanje, koje ima za cilj potpuni razvoj njihove osobnosti, darovitosti te duševnih i tjelesnih sposobnosti. Konvencija naglašava važnost prilagodbe obrazovanja individualnim potrebama i mogućnostima svakog djeteta, čime se osigurava da svako dijete ima jednake prilike za razvoj i ostvarenje svog potencijala. Ovaj dokument stoga služi kao važna smjernica za sve države u pružanju odgovarajuće podrške djeci, posebno onoj koja se suočavaju s posebnim izazovima ili potrebama.

3.2. Odnosi darovite djece s osobama u okruženju

Prema istraživanjima Heller i Perleth (2000), odgajatelji često pogrešno identificiraju darovitu djecu na temelju njihovih osobina ponašanja. Naime, često precjenjuju osobine poput poslušnosti, popularnosti i visoke motivacije za rad i postignuća, dok istovremeno podcjenjuju osobine koje mogu biti manje očite ili čak suprotne očekivanjima, poput lošeg ponašanja, stidljivosti, povučenosti te niske motivacije za rad i postignuća. Ovakav pristup može rezultirati propuštanjem prepoznavanja darovitosti kod djece koja ne odgovaraju tradicionalnim stereotipima o "idealnom djetetu". Heller i Perleth (2000) ističu da takva ograničena perspektiva može dovesti do nepravednog isključivanja djece koja, iako se ne uklapaju u predefinirane obrasce, posjeduju visoki potencijal i iznimne sposobnosti u specifičnim područjima. Zbog toga je važno razviti sveobuhvatnije pristupe u prepoznavanju darovitosti koji uzimaju u obzir širok spektar osobina i ponašanja te osigurati da svi učenici dobiju priliku da pokažu svoje stvarne sposobnosti i potencijale. Istraživanja su pokazala da su iznimno darovita djeca često vrlo osjetljiva na patnju i nepravdu u svom okruženju, što dovodi do izraženih emocionalnih reakcija, ponekad neadekvatno shvaćenih ili prihvaćenih od strane odraslih (Coleman & Cross, 2000, prema Vizek Vidović, 2008). Ova emocionalna osjetljivost može dodatno otežati identifikaciju darovitosti, jer se takva djeca ponekad povlače ili iskazuju ponašanja koja se mogu pogrešno tumačiti kao problematična.

S druge strane, viša intelektualna sposobnost često djeluje kao zaštitni faktor koji omogućava darovitoj djeci učinkovitije suočavanje sa stresom i životnim izazovima (Vizek Vidović, 1992, prema Vizek Vidović, 2008). Međutim, to ne znači da su uvijek emocionalno otporni; upravo suprotno, njihova sposobnost dubljeg promišljanja o kompleksnim pitanjima može ih učiniti ranjivijima na osjećaje tjeskobe i nesigurnosti. Bakoš i Kovačić (2013) ističu da darovita djeca često pokazuju visoku razinu osjetljivosti prema pojmovima pravde i pravednosti te snažno reagiraju na probleme i osjećaje ostale djece u skupini. Njihova izražena empatija često ih vodi do promišljanja o velikim globalnim pitanjima, poput gladi, ekološkog zagađenja, iscrpljivanja prirodnih resursa i epidemija, što može rezultirati dubokim doživljavanjem neugode i zabrinutosti, ponekad otežavajući zdravo izražavanje i upravljanje tim emocijama.

Vizek Vidović (2008) navodi kako se autonomija kod nadarene djece manifestira na dva glavna načina: socijalni i kognitivni. Na socijalnoj razini, autonomija se očituje kroz nekonformizam i društvenu neovisnost. Darovita djeca često se ističu asertivnošću u izražavanju vlastitih stavova, odbijajući socijalni pritisak i mišljenje većine, te se ne prilagođavaju lako dogovorenim pravilima igre. Nisu skloni izbjegavanju samoće, često su zadovoljni vlastitim društvom, a duboka zaokupljenost određenim interesima može ih udaljiti od igre s vršnjacima. Međukulturalna istraživanja pokazuju da je ova vrsta neovisnosti, uključujući sklonost samostalnom radu i manje sklonosti suradničkom učenju uz izravnu podršku mentora, karakteristična za darovite pojedince u različitim kulturama, i zapadnim i istočnjačkim.

Na kognitivnoj razini, autonomija se može očitovati na dva ključna načina. Prvi način odnosi se na tzv. "kognitivni stil ovisnosti o polju", koji se odnosi na stupanj u kojem pojedinac podliježe utjecaju ili ometanju vanjskih podražaja. Istraživanja su pokazala da djeca koja su sklona ovisnosti o polju pokazuju veću osjetljivost na socijalni kontekst, što znači da su više pogođena društvenim interakcijama i okolinom u kojoj se nalaze. U praksi, to znači da su ta djeca sklonija reagirati na vanjske poticaje, poput pohvala i kritika, što može značiti da njihova motivacija i uspjeh u učenju značajno ovise o vanjskim potvrdama i pohvalama. Ovaj stil može utjecati na način na koji se djeca odnose prema društvenim normama i zahtjevima te na njihovu sposobnost da se prilagode i uče iz društvenog okruženja (Milgram i sur., 1993 prema Vizek Vidović, 2008).

Bakoš i Kovačić (2013) navode da mnogi daroviti pojedinci pokazuju visoku intuiciju i brzo prepoznaju jesu li prihvaćeni, podržani i poticani u svom okruženju. Teško podnose

osjećaje neprihvatanja ili odbačenosti, što može dovesti do povlačenja u vlastiti svijet i smanjenog interesa za suradnju s vršnjacima i odgajateljima. Sklonost maštanju i rano prepoznavanje vlastite različitosti u odnosu na druge dodatno pojačava potrebu za prilagođenim pristupom u radu s darovitim djecom. Stoga je važno da se kod darovitih potiče socioemocionalni razvoj, uz aktivnu podršku roditelja i obrazovnih institucija poput vrtića ili škole, kako bi se uskladio s njihovim intelektualnim kapacitetima (Bakoš i Kovačić, 2013). Ova podrška je ključna kako bi se darovitoj djeci omogućilo ne samo da razviju svoje intelektualne potencijale, već i da pronađu zdrave načine za izražavanje i upravljanje svojim emocionalnim životom, što je od presudne važnosti za njihov uspjeh u budućnosti.

3.3. Karakteristike i kompetencije odgajatelja potrebne za rad s darovitim djecom

Odgojno-obrazovne ustanove imaju obavezu prepoznati talentiranu i darovitu djecu te osigurati razvoj njihovih sposobnosti. Prema *Nacionalnom kurikulumu za predškolski odgoj i obrazovanje (2014)*, važno je usmjeriti se na zadovoljenje specifičnih kognitivnih, socijalnih, emocionalnih i tjelesnih potreba darovite djece, uz kontinuirano praćenje i evaluaciju njihovih postignuća. Stvaranjem poticajnog okruženja i prilagođenim programima, ustanove mogu osigurati da talentirana i darovita djeca dobiju potrebnu podršku za ostvarivanje svog punog potencijala. Ovaj pristup ne samo da doprinosi individualnom razvoju djece, već i jača cjelokupni obrazovni sustav (Cazin i Pleskalt, 2023). Kako navode Bakoš i Kovačić (2013), postupak otkrivanja darovitosti uključuje suradnju odgojitelja, roditelja i stručnih suradnika u predškolskim ustanovama. Identifikaciju sposobnosti provodi psiholog, dok pedagog utvrđuje obrazovna dostignuća. Cilj ovog procesa je identificirati specifične potrebe darovite djece u odgoju i obrazovanju kako bi se te potrebe uspješno zadovoljile (Bakoš i Kovačić, 2013). Crljen i Polić (2006) ističu kako stručnjaci općenito smatraju da nije preporučljivo izdvajati nadareno dijete iz njegove redovne skupine u vrtiću. Umjesto toga, važno je da odgajatelj omogući djetetu da nastavi s istraživanjem i istraživačkim aktivnostima, pružajući mu poticajne zadatke koji su istovremeno zanimljivi i edukativni. Odgajatelj mora pružiti darovitom djetetu pristup zadacima koji stimuliraju njegov razvoj, bez prisiljavanja da se ponaša poput ostale djece. Isključenjem nadarenog djeteta iz skupine u kojoj je već uspostavilo prijateljstva i rutinu može biti štetno. Autorice preporučuju odgajateljima izbjegavanje prekomjernog isticanja nadarenog djeteta kako bi se spriječila ljubomora među vršnjacima (Crljen i Polić, 2006).

Kako Cvetković Lay i Sekulić Majurec (1998) navode, bitniji je način na koji se aktivnost provodi od vrste aktivnosti koja se provodi. To implicira da stručna osposobljenost i osobine ličnosti odgajatelja igraju ključnu ulogu u radu s darovitom djecom. Ipak, u našem obrazovnom sustavu, odgajatelji koji rade s darovitom djecom gotovo su potpuno prepušteni sami sebi. Nedostaje sustav podrške i specijaliziranog osposobljavanja za odgajatelje predškolske djece, što znači da se ne mogu primjenjivati kriteriji i zahtjevi koji su uobičajeni u razvijenijim zemljama.

Prema istraživanjima autorice Skupnjak (2019), uloga odgajatelja u razvoju darovitosti kod djece je od presudne važnosti. Skupnjak ističe da je razvoj darovitosti kod djece rezultat kompleksne interakcije između genetskih predispozicija i utjecaja okoline. Iako odgajatelj ne može promijeniti genetske karakteristike djeteta koje ono donosi na svijet, ima značajnu ulogu u oblikovanju i optimiziranju okoline koja može poticati razvoj darovitosti.

Prepoznavanje potencijala darovite djece u ranoj fazi i pružanje odgovarajuće podrške ključno je za njihov uspješan razvoj. Skupnjak naglašava da odgajatelji, kroz svoje obrazovne metode i pristupe, mogu aktivno utjecati na razvoj djetetovih potencijala. To uključuje prilagodbu obrazovnih sadržaja i metoda rada, kako bi se zadovoljile specifične potrebe i interesi darovite djece. Pravilno usmjereni odgojno-obrazovni programi mogu pomoći djeci da istraže i razviju svoje sposobnosti, stvarajući stimulatívno okruženje koje potiče njihov intelektualni i kreativni razvoj. Osim toga, Skupnjak (2019) ukazuje na važnost kontinuirane evaluacije i prilagodbe obrazovnih pristupa kako bi se osigurala optimalna potpora darovitoj djeci. Također, ističe potrebu za suradnjom između roditelja i odgajatelja kako bi se stvorio integrirani pristup u poticanju darovitosti, jer zajedno mogu pružiti usklađenu podršku koja omogućava djeci da dosegnu svoj puni potencijal.

Prema Crljen i Polić (2006), većina odgajatelja je obučena da se fokusira na djecu koja se razvijaju unutar prosječnih normi, zbog čega nisu uvijek spremni adekvatno odgovoriti na potrebe djece s razvojnim teškoćama, problemima u ponašanju ili darovite djece. Takvi odgajatelji često nisu dovoljno pripremljeni za rad s djecom koja se razlikuju od prosjeka, a često se suočavaju s pitanjem kako pristupiti takvoj djeci zbog nedostatka specijaliziranih znanja i vještina. Da bi se osigurala pravilna skrb za darovitu djecu, važno je uspostaviti sveobuhvatan sustav koji uključuje: rano prepoznavanje darovitosti, pružanje odgojno-obrazovne podrške uz stalnu evaluaciju i poticanje profesionalnog razvoja i angažmana darovite djece (Crljen i Polić, 2006). Cvetković Lay i Sekulić Majurec (1998) naglašavaju da je u širenju znanja odgajatelja o učenju i razvoju darovite djece posebno važno usmjeriti pažnju

na proces učenja, a ne samo na njegove rezultate. Odgajatelji trebaju razumjeti da ishod učenju ne ovisi samo o samom djetetu, već u znatnoj mjeri i o njihovim vlastitim metodama i pristupima. U radu s djecom predškolske dobi, posebno je važno promovirati iskustveno učenje i poticati aktivno sudjelovanje djece. To podrazumijeva korištenje različitih strategija i stilova učenja kako bi se osiguralo da svako dijete može razviti svoje sposobnosti na najbolji mogući način. Ovaj holistički pristup omogućava odgajateljima da bolje podrže razvoj darovite djece i da im pruže okruženje u kojem mogu ostvariti svoj puni potencijal (Cvetković Lay i Sekulić Majurec, 1998).

4.DAROVITO DIJETE I OBITELJ

Prema Sunara, M. i sur. (2023), jedna od ključnih pogrešaka pri procjeni darovitosti djece odnosi se na socijalni status njihovih obitelji i mogućnosti koje im taj status pruža. Istraživanja koja su proveli autori ukazuju na značajnu pristranost u procesima identifikacije darovite djece, koja je usko povezana s socio-ekonomskim i obrazovnim statusom obitelji. U njihovim analizama pokazano je da odgajatelji često nenamjerno daju prednost djeci koja dolaze iz obitelji s visokim socio-ekonomskim i obrazovnim statusom, kao i djeci roditelja s izrazito visokim ambicijama. Ova djeca su često prepoznata kao darovita zbog dodatnih resursa i podrške koju im njihovi roditelji mogu pružiti, što može uključivati dodatne obrazovne materijale, privatne instrukcije ili posebne izvannastavne aktivnosti. S druge strane, djeca iz obitelji s niskim socio-ekonomskim i obrazovnim statusom, ili ona čiji roditelji nisu tako ambiciozni, često bivaju podcijenjena. Ova djeca možda nemaju pristup istim resursima i prilikama kao njihovi vršnjaci iz bolje situiranih obitelji, što može utjecati na njihovu vidljivost u obrazovnom sustavu. Takva pristranost u procjeni može rezultirati propuštanjem prepoznavanja darovitosti kod djece koja možda nemaju pristup dodatnim obrazovnim podrškama, ali posjeduju značajan potencijal. Sunara i suradnici naglašavaju važnost implementacije pravednijeg i sveobuhvatnijeg pristupa u identifikaciji darovite djece, koji bi trebao uzeti u obzir širi spektar varijabli i smanjiti utjecaj socio-ekonomskih i obrazovnih predrasuda. Razvijanje metoda procjene koje su manje podložne ovim pristranostima može pomoći u osiguravanju da svi daroviti pojedinci, bez obzira na njihov socio-ekonomski status, dobiju potrebnu podršku i prilike za razvoj svojih sposobnosti.

Prije polaska u vrtić te tijekom vrtićkog i školskog obrazovanja, roditelji darovite djece trebaju im osigurati dodatne aktivnosti kako bi zadovoljili njihovu želju za informacijama, novim znanjima i vještinama. U Hrvatskoj postoji nekoliko udruga, centara i organizacija koje pružaju specijalizirane programe za takvu djecu (Bakoš i Kovačević, 2013). Roditelji darovite djece često se suočavaju s brojnim izazovima u različitim područjima. Prema autorima Renatiju i sur., (2016), ti problemi uključuju brigu zbog nedostatka informacija o odgovarajućim roditeljskim postupcima, suočavanje sa specifičnim ponašanjima svoje djece, neuspjeh djece u školi, te teškoće u odnosima s učiteljima. Autori također ističu da roditelji doživljavaju negativne reakcije okoline, zabrinutost zbog odnosa njihovog djeteta s vršnjacima, izazove u odnosima darovitog djeteta s braćom i sestrama, te poteškoće u vlastitim bračnim odnosima i suočavanju s darovitošću. Istraživanje koje su proveli Morawska i Sanders (2009) pokazalo je da su roditelji darovite djece često nesigurni u vezi strategija odgoja koje trebaju koristiti,

uključujući nagrađivanje pozitivnih i korigiranje negativnih ponašanja. Autori naglašavaju da roditeljima nije lako pomoći djeci da se nose s vlastitom različitošću. Dodatno, prema istraživanju koje su proveli Renati i suradnici (2023), roditelji su posebno zabrinuti za socijalizaciju svoje darovite djece, njihove odnose s vršnjacima i osjećaj usamljenosti. Ovi izazovi, prema autorima, ističu potrebu za specifičnom podrškom i edukacijom roditelja darovite djece kako bi se osigurala njihova optimalna podrška i razvoj.

Vukosav i Sindik (2010) ističu kako mnogi roditelji osjećaju krivnju i zabrinutost jer nisu sigurni da rade ono što je najbolje za svoje dijete, što često dovodi do iscrpljenosti i stresa. Suočavanje s intenzivnim emocijama djece, njihovim naglim reakcijama te njihovom pretjeranom aktivnošću i znatiželjom predstavlja dodatni izazov za roditelje. Prema autorima Sunari i sur., (2023), koji se pozivaju na istraživanje Peeblesa i sur., (2023), roditelji darovite djece često se osjećaju preopterećeno jer nisu sigurni kako adekvatno podržati i usmjeravati izuzetne sposobnosti i interese svoje djece. Intenzivna emocionalnost i sklonost iznenadnim reakcijama, tipične za darovitu djecu, zahtijevaju od roditelja visok stupanj strpljenja i prilagodljivosti, što može biti vrlo iscrpljujuće. Osim toga, pretjerana aktivnost i nezasitna znatiželja djece često zahtijevaju dodatno vrijeme, energiju i resurse, što može dodatno opteretiti roditelje. Ova situacija naglašava važnost pružanja podrške roditeljima darovite djece kroz savjetovanje, edukaciju i resurse kako bi se smanjili osjećaji krivnje i stresa te omogućilo kvalitetnije roditeljstvo (Sunara i sur., 2023, prema Peebles i sur., 2023).

Istraživanja koja se fokusiraju na pozitivne roditeljske iskustve u odgoju darovite djece izuzetno su rijetka. McDowall (2019) je, analizirajući uzorak novozelandskih majki, istražila kako se roditelji nose s oba aspekta—pozitivnim i negativnim iskustvima. Negativni aspekti odgoja darovite djece uključivali su iscrpljenost, anksioznost i stres, što je potvrđeno i u prethodnim istraživanjima. S druge strane, McDowallovo istraživanje također je otkrilo resurse i pozitivne aspekte koje majke ističu, uključujući obogaćujuće iskustvo majčinstva i osobni razvoj (Sunara i sur., 2023; McDowall, 2019). Prema autorima, ovo ukazuje na važnost sveobuhvatnog pristupa koji ne zanemaruje pozitivne strane roditeljstva, čime se može potaknuti jačanje podrške roditeljima darovite djece. Ova dualnost iskustava naglašava potrebu za daljnjim istraživanjima kako bi se bolje razumjeli izazovi i resursi s kojima se roditelji suočavaju (Sunara i sur., 2023).

Zaključak

Darovitost kod djece predškolske dobi složen je fenomen koji zahtijeva pažljivo proučavanje i poseban pristup u odgoju i obrazovanju. Ovaj rad je prikazao ključne aspekte darovitosti, s posebnim naglaskom na ulogu odgajatelja i obitelji. Darovita djeca pokazuju izvanredne sposobnosti koje nadmašuju očekivanja za njihovu dob, te zaslužuju posebnu pažnju i podršku kako bi se njihov puni potencijal mogao ostvariti.

Ključne komponente darovitosti uključuju iznadprosječno razvijene sposobnosti, osobine ličnosti i kreativnost. Međusobno preklapanje ovih komponenata kod djeteta rezultira darovitim ponašanjem u određenim aktivnostima. Razumijevanje ovih komponenti i njihovo prepoznavanje od velike je važnosti za pružanje adekvatne podrške darovitoj djeci. Odgajatelji imaju ključnu ulogu u prepoznavanju i poticanju darovitosti kroz individualizirane pristupe, aktivnosti i pažljivo osmišljene poticaje kojima će potaknuti razvoj darovitosti i ostvarenje njihovih potencijala.

Osim odgajatelja, obitelji igraju ključnu ulogu u stvaranju podržavajuće okoline koja prepoznaje i potiče potencijal djece. Podrška obitelji, uključujući roditeljsku ulogu u prepoznavanju i poticanju dječje darovitosti, ključna je za razvoj darovite djece. Obitelji mogu značajno doprinijeti kroz stvaranje stimulativnog okruženja koje omogućava djeci da istražuju svoje interese i razvijaju svoje sposobnosti.

Upotrebom deskriptivne metode, rad je opisao ključne aspekte darovitosti, uključujući načine prepoznavanja i podržavanja darovite djece u vrtićima i obiteljima. Cilj ovog rada je bio pružiti opis najvažnijih obilježja darovitosti kod djece predškolske dobi te istaknuti važnost prilagođenih pristupa u odgoju i obrazovanju.

Zaključak ovog rada je da je potrebno kontinuirano raditi na edukaciji i podršci odgajatelja i roditelja kako bi se osigurali uvjeti za uspješan razvoj darovite djece. Kroz koordinirane napore odgajatelja, roditelja i šire zajednice moguće je ostvariti puni potencijal darovite djece i osigurati im uspješan razvoj i integraciju u društvo. Prilagođeni pristupi u odgoju i obrazovanju ključni su za prepoznavanje i poticanje darovitosti kod djece predškolske dobi, što će im omogućiti da postignu svoje maksimalne kapacitete i doprinesu društvu.

Literatura

1. Armstrong, T. (2000). *Multiple intelligences in the classroom* (2nd ed.). ASCD.
2. Bakoš, A. i Kovačić, J. (2013). *Darovita djeca: sanjari, emotivci i pokretači razvoja*. Klinfo.hr.
3. Cazin, M. i Pleskalt, A. (2023). *Poticanje darovitosti u dječjem vrtiću*. Zajedno rastemo, 59.
4. Crljen, M. i Polić, R. (2006). Briga za nadarenu djecu. *Metodički ogledi*, 13 (1), 137-147.
5. Cvetković-Lay, J. i Pečjak, V. (2004). *Možeš i drukčije – priručnik s vježbama za poticanje kreativnog mišljenja*. Alinea: Zagreb.
6. Cvetković-Lay, J. i Sekulić-Majurec, A. (1998). *Darovito je, što ću s njim?, priručnik za odgoj i obrazovanje darovite djece predškolske dobi*. Alinea: Zagreb.
7. Davis, K. i sur., (2011). The theory of multiple intelligences. In R. J. Sternberg & S. B. Kaufman (Eds.), *Cambridge Handbook of Intelligence*, 485-503. Cambridge University Press.
8. Gagné, F. (2004). Transforming gifts into talents: The role of the school. *Journal of Advanced Academics*, 15(2), 61-79. DOI:[10.1080/1359813042000314682](https://doi.org/10.1080/1359813042000314682)
9. Gardner, H. (1983). *Frames of mind: The theory of multiple intelligences*. Basic Books.
10. George, D. (2003). *Obrazovanje darovitih*; Zagreb: Educa.
11. Heller, K. A., i Perleth, C. (2000). *The nature and measurement of giftedness*. Cambridge University Press.
12. Hrvatska, R., i ŠPORTA, O. I. (2010). Državni pedagoški standard predškolskog odgoja i naobrazbe. *Narodne novine*, 63(08).
13. McDowall, J. (2019). Positive parenting experiences of gifted children. *New Zealand Journal of Educational Studies*.
14. Morawska, A. & Sanders, M. R. (2009). Parenting gifted and talented children: Conceptual and empirical foundations. *Gifted Child Quarterly*, 53(3), 163-173.
15. Renati, R. i sur., (2017). Challenges raising a gifted child: Stress and resilience factors within the family. *Gifted Education International*, 33(2), 145-162.
16. Renzulli, J. S., i Gagné, F. (2002). Conceptions of giftedness and talent: From theory to practice. In R. J. Sternberg (Ed.), *Handbook of intelligence* (pp. 394-414). Cambridge University Press.

17. Republika Hrvatska, Ministarstvo znanosti i obrazovanja. (2014). Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje. Zagreb: Ministarstvo znanosti i obrazovanja.
18. Skupnjak, D. (2019). Socio-emocionalne osobitosti darovitih i moguće poteškoće. *Varaždinski učitelj*, 2(2), 109-120.
19. Sunara, M. i sur., (2023). Roditeljsko sagorijevanje, stres i dobrobit majki darovite i nedarovite djece. *Napredak*, 164(3-4), 203-219. <https://doi.org/10.59549/n.164.3-4.1>
20. Torrance, E. P. (1980). Growing up creatively gifted: A 22-yr longitudinal study. *Creative Child & Adult Quarterly*, 5(3), 148–158, 170.
21. Tuđen Barić, J. (2022). *Darovitost i djeca s teškoćama u razvoju* (Diplomski rad). Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet.
22. Ujedinjeni narodi. (1989). *Konvencija o pravima djeteta*. New York: Ujedinjeni narodi.
23. Vizek Vidović, V. i sur., (2008). *Daroviti učenici: teorijski pristup i primjena u školi* (drugo dopunjeno i izmijenjeno izdanje) (No. 27). Institut za društvena istraživanja, Centar za istraživanja i razvoj obrazovanja.
24. Vodopija, Š. (2004). *Kako otkriti i potaknuti darovitost*. Žagar.
25. Vučemil, M. i Kovačević, M. (2010). Darovita, talentirana i kreativna djeca – potencijalni stručnjaci i stvaratelji. *Školski vjesnik*, 59(1), 39-50. Preuzeto 25.6.2024. s: <https://hrcak.srce.hr/82341>
26. Vukosav, J. i Sindik, J. (2010). Povezanost dimenzija tri mjerna instrumenta za procjenu darovitosti i neverbalne inteligencije predškolske djece. *Metodički ogledi*, 17(1-2), 149-175.
27. Von Károlyi, C., Winner, E. (2005). Extreme giftedness. *Conceptions of giftedness*, 2,377-394.

SVEUČILIŠTE U SPLITU

FILOZOFSKI FAKULTET

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

kojom ja Anamaria Rapić, kao pristupnik/pristupnica za stjecanje zvanja sveučilišnog/e prvostupnika/ce Ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja, izjavljujem da je ovaj završni rad rezultat isključivo mojega vlastitoga rada, da se temelji na mojim istraživanjima i oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio završnog rada nije napisan na nedopušten način, odnosno da nije prepisan iz necitiranoga rada, pa tako ne krši ničija autorska prava. Također izjavljujem da nijedan dio ovoga završnog rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Split, 17.9.2024.

Potpis:

Izjava o pohrani i objavi ocjenskog rada
(završnog/diplomskog/specijalističkog/doktorskog rada - podcrtajte
odgovarajuće)

Student/ica: Anamaria Rapić

Naslov rada: Karakteristike darovite djece i tehnike rada s njima u predškolskoj ustanovi

Znanstveno područje i polje: Humanističke znanosti

Vrsta rada: Završni rad

Mentor/ica rada (ime i prezime, akad. stupanj i zvanje):

doc.dr.sc.Katija Kalebić Jakupčević

Komentor/ica rada (ime i prezime, akad. stupanj i zvanje):

dr. sc. Bruno Barać

Članovi povjerenstva (ime i prezime, akad. stupanj i zvanje):

doc. dr. sc. Toni Maglica, asist. Ante Grčić, doc.dr.sc.Katija Kalebić Jakupčević, dr. sc. Bruno Barać

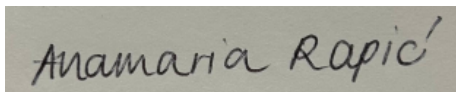
Ovom izjavom potvrđujem da sam autor/autorica predanog ocjenskog rada

(završnog/diplomskog/specijalističkog/doktorskog rada - zaokružite odgovarajuće) i da sadržaj njegove elektroničke inačice u potpunosti odgovara sadržaju obranjenog i nakon obrane uređenog rada.

Kao autor izjavljujem da se slažem da se moj ocjenski rad, bez naknade, trajno javno objavi u otvorenom pristupu u Digitalnom repozitoriju Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Splitu i repozitoriju Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu (u skladu s odredbama Zakona o visokom obrazovanju i znanstvenoj djelatnosti (NN br. 119/22).

Split, 17.9.2024.

Potpis studenta/studentice:

A rectangular box containing a handwritten signature in cursive script that reads "Anamaria Rapić".

Napomena: U slučaju potrebe ograničavanja pristupa ocjenskom radu sukladno odredbama Zakona o autorskom pravu i srodnim pravima (111/21), podnosi se obrazloženi zahtjev dekanici Filozofskog fakulteta u Splitu